

~~Десятий стенд носить назву «Філія «Іршанський ГЗК» у складі АТ «Об'єднана гірничо-хімічна компанія». У вересні 2014 р. філію «ГЗК» повернуто із оренди у державну власність та передано (разом із філією «Вільногірський гірничо-металургійний комбінат») до державного підприємства «Об'єднана гірничо-хімічна компанія».~~

~~Одинадцятий та дванадцятий стенди «Курс на модернізацію та оновлення виробництва» відображають діяльність АТ «Об'єднана гірничо-хімічна компанія», що взяла курс на модернізацію виробництва та переорієнтацію філії «Іршанський ГЗК» на експорт продукції.~~

ДО ДВАДЦЯТИРІЧЧЯ ЗАСНУВАННЯ АСОЦІАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ МУЗЕЇВ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ *Гріфен Л.О.*

У грудні виповниться двадцять років, як зібрання представників музеїв технічного профілю прийняло рішення про заснування своєї Асоціації. І з того часу члени Асоціації сумлінно докладають зусиль до розвитку технічного музейництва в нашій країні, намагаючись в міру своїх сил у вкрай несприятливих умовах, що склалися, всіляко сприяти збереженню пам'яток науки і техніки (а то й самих музеїв), та по змозі розширенню їх фондів, запровадженню нових музейних технологій, підвищенню рівня обслуговування відвідувачів. А Асоціація робить усе, що від неї залежить, аби допомогти їм у цій благородній справі.

Особливого значення така діяльність набуває в зв'язку з стрімким розвитком у світі науки і техніки, здобутки яких у різних галузях, а особливо в галузі ІТ-технологій, просто вражають. Недивно тому, що в провідних країнах світу також інтенсивно розвивається й технічне музейництво, супроводжуючи вказані процеси, з'являються нові грандіозні науково-технічні музеї, розширюється їх фондова база, впроваджуються новітні музейні технології. Нажаль, в розвитку музеїв технічного профілю ми дуже відстали від передових країн. У нас навіть немає національного технічного музею, що давав би загальне уявлення щодо шляхів розвитку та сучасного стану науки і техніки.

Наприкінці минулого і на початку нинішнього століття була здійснена спроба створити такого роду музей. Було прийнято рішення організувати його при провідному технічному вузі країни – політехнічному інституті. Керівництво НТУУ(КПІ) виділило під експозиції музею частину корпусу колишнього заводу, організувало ремонт та збирання експонатів. Звісно, таке рішення дещо обмежувало можливо-

сті музею, однак це з лихвою компенсувалось можливістю в його діяльності опиратись на потужний науковий потенціал такого вузу. І дійсно, на початку 2000-них музей почав набирати обертів, в тому числі перетворюючись на центр досліджень з історії науки і техніки. Було започатковано періодичне наукове видання «Дослідження з історії техніки», атестоване ВАК одразу з двох наукових напрямів – технічного та історичного. Була відкрита аспірантура з історії науки і техніки, почали проводитись щорічні наукові конференції з цієї дисципліни й з музеєзнавства, організовані щоквартальні наукові читання «Видатні конструктори України» з виданням їх матеріалів і т. ін. Не залишались осторонь і суто музейні проблеми: створена тоді експозиція стрілецької зброї досі залишається кращою в державі.

Нажаль, ця іділія тривала не довго. Скоро виявилось, що керівництво ВУЗу зовсім не зацікавлене у розвитку Державного політехнічного музею саме як музейної установи, і поступово перетворювало його на звичайний (хоча й досить великий) вузівський музей. Аспірантуру було закрито, з'явилися проблеми з науковим виданням, корпус цеху, який почали ремонтувати під розширення експозиції, використали для інших цілей, і навіть спеціально облаштовану залу в корпусі музею перетворили на ще одну залу для засідань. Більшість експозицій так і залишились у вигляді відкритих фондів, під фондосховища використовувались непристосовані приміщення. Хоч слід віддати й належне – все ж було відкрито авіакосмічну експозицію в приміщенні колишніх автомобільних майстерень. Однак за багато років то практично все.

Так що розраховувати на національний музей науки і техніки не доводиться, а треба виходити з того факту, що репрезентувати розвиток і стан науки і техніки можуть лише в своїй сукупності окремі науково-технічні музеї – іноді галузеві, а найчастіше ті, що при підприємствах. А така репрезентація конче необхідна: адже техніка – це «друга природа», об'єкти якої у своїй сукупності й утворюють те своєрідне середовище, в якому, власне, й існують люди. Проте пересічна людина в буденному житті зазвичай стикається лише з незначною частиною елементів існуючого технічного середовища, саме з тими, що безпосередньо забезпечують їх існування (транспорт, побутові прилади тощо). І далеко не всі мають справу з технікою виробничого призначення, та й то вибірково.

Однак переважна більшість технічних засобів, що забезпечують життя суспільства у цілому, відносяться до засобів виробництва, з якими пересічна людина або взагалі не стикається, або стикається частково, в рамках своєї професійної діяльності. Тому люди практично позбавлені можливості скласти уявлення про технічну сферу як щось цілісне. Саме допомогти в цьому і є основним об'єктивним завданням

музеїв технічного профілю. Окремі такі музеї відкриваються з найрізноманітніших причин, але щодо всієї їх сукупності, то незалежно від намірів творців її окремих ланок, вся їх сукупність об'єктивно виконує дуже важливу спільну функцію – представлення техніки в цілому як надзвичайно важливого суспільного явища. Тому взаємодія між науково-технічними музеями уявляється надзвичайно важливою.

З метою вирішення цих та інших задач і було створено громадську організацію, котра мала на меті об'єднати технічні музеї – Асоціацію працівників музеїв технічного профілю. Основним завданням Асоціації є сприяння музеям технічного профілю в виконанні їх функцій по вивченню, збереженню та популяризації пам'яток техніки. Для цього Асоціація була покликана здійснювати ряд заходів, до яких відносяться, наприклад, проведення екскурсій, видання інформаційних матеріалів, вихід в Ітернет. Особливе значення мало б формування на базі фондів музеїв технічного профілю України віртуальної експозиції, котра дійсно могла б представити існуючу техносферу в її цілісності, а також в історичному розвитку. Це, звісно, не може замінити національного музею науки і техніки, але надало б можливість вирішити проблему хоча б частково. Нажаль, поки що ця проблема не знайшла свого повного вирішення.

Сьогодні через нестачу матеріальних засобів значна частина технічних музеїв при різних підприємствах закривається, втрачаються важливі пам'ятки історії техніки. Однак з іншого боку останнім часом у ряду керівників та власників заводів і фірм, окремих осіб, що disponують відповідними можливостями, починає зростати зацікавлення у створенні нових та розвитку існуючих музеїв і колекцій. І в тому, і в іншому випадку Асоціація неодноразово надавала відповідну допомогу при вирішенні проблем, що при цьому виникали. Важливим моментом є опрацювання методологічних засад музейної справи, особливо в галузі науки і техніки, методична допомога діючим музеям та музеям, що заново створюються.

Отже, головними завданнями та напрямками роботи Асоціації були й залишаються:

- сприяння встановленню зв'язків та стимулювання професійних контактів між працівниками музеїв технічного профілю, іншими фахівцями музейної справи та усіма тими, кого цікавлять питання збереження і використання пам'яток науки і техніки;

- участь у вивченні проблем цих музеїв, стану їхнього матеріально-технічного забезпечення, забезпечення засобами для збереження історичної спадщини з різних джерел фінансування;

- підтримка розвитку діючих та новоутворюваних мереж музеїв технічного профілю, розробки та реалізації державних, регіональних та місцевих програм розвитку музейної справи;
- сприяння використанню досягнень науково-технічного прогресу та світового досвіду музеєзнавства у музейній справі України;
- сприяння взаємному обміну музейною інформацією, проведення всеукраїнських та регіональних конференцій, симпозіумів, семінарів, виставок;
- участь у міжнародних заходах, поширення досягнень української науки, техніки і культури та підвищення їх авторитету у міжнародному співтоваристві;
- захист законних професійних, соціальних, культурних та інших інтересів працівників музеїв технічного профілю.

Перш за все, в рамках цих завдань Асоціація організує щорічні науково-практичні конференції «Український технічний музей: історія, досвід, перспективи». Проходять вони Києві та інших містах України. На цих конференціях члени Асоціації представляють доповіді, що відображають їх досвід в різних напрямках технічного музейництва. Матеріали конференцій видаються завчасно, і активно сприяють обміну досвідом працівників музеїв технічного профілю. Велике значення має також особисте спілкування між учасниками конференцій. Нажаль, у зв'язку з обставиною, що склалася останнім часом, конференції доводиться проводити онлайн, що звісно дещо знижує ефективність спілкування.

Завдяки діяльності Асоціації за час її існування було проведено також ряд інших заходів. Зокрема, було організовано чотири міжнародних конференції за участю ряду зарубіжних країн. Провідну роль Асоціація відіграла також в організації та проведенні в «музейній столиці» нашої країни Переяславі-Хмельницькому таких непересічних заходів як Перший та Другий Всеукраїнський музейний форум. Таким чином, заснування Асоціації сприяло розвитку різних видів обміну досвідом та інформацією. Як показав досвід діяльності Асоціації, уже сама можливість професійного спілкування дає суттєвий позитивний ефект – кожен її член відчуває себе не самотнім, а учасником спільної справи. Важливим є також безпосередня участь Асоціації в житті конкретних технічних музеїв. Зокрема, це проведення взаємних екскурсій з наступним обговоренням. Також члени Асоціації брали участь у відзначенні ювілеїв музеїв, що входять до неї, вшануванні визначних діячів музейної справи тощо.

За два десятиліття свого існування Асоціація працівників технічного профілю набула значного досвіду роботи, завоювала повагу та довіру музейників й готова і далі ефективно продовжувати свою плідну діяльність.